

Ruddið upp í hugtøkunum

Oddagrein

Í dag fer tingið undir at viðgera seinastu avtaluna millum Føroyar og Danmark.

NEYVAN verður nakað drúgt og harðligt orðaskifti, í hvussu so er ikki at døma eftir teimum viðmerkingum, sum longu hava verið.

FLESTU viðmerkingar til avtaluna hava verið positivar, ja næstan ovurkætar. Tá so er átti onkur ávaringarlampa at lýst, tí neyvnan hava Lykktot & Co. gjørt eina avtalu bara fyri okkara skyld. Spurningurin er um ikki alt ov fá spurnarkekin eru sett við avtaluna ella tað, sum er skrivað millum linjurnar!

FORMAÐUR javnaðar floksins er nærum tann einasti, sum hevur sett spurnarkekin við partar av avtaluni. Tað er hansara sannføring, at landsstýrið hevur gjørt øllum føroyingum eina bjarnatænastu við ikki at hava fingið við í avtaluna, hvat danir gjalda sum endurgjald fyri bankan. Hetta fara vit helst at hoyra meira til, tá tingið í dag fer at viðgera málið. Helst verður tað eisini sent í útvarpinum. Gott tað sama.

NEYVAN eru danir so naivir bara at geva út og ikki fáa nakað afturfyrir. Ein kann so siga, at teir hava longu fingið nakað afturfyrir, nú tá einki verður konterað uppá bankan. Hinvegin eiga vit føroyingar og somuleiðis tingmenn undir viðgerðini í dag at seta sær spurningin: liggur nakað dult aftanfyrir hjá donum, tá teir so glaðbeintir hava gingið okkum á mæti? Og ein eigur at seta spurningin: vóru okkara krøv nóg høg og nóg rimulig?

TÁÐ kenst eitt sindur løgið, tá danskur ráðharri beint eftir, at avtalan er vorðin undirskrivað, leggur upp til, at føroyingar nú mugu til at umhugsa at yvirtaka flogvallarviðurskiptini. Er tað so, at danir longu hava skrivað sær aftanfyrir oyrað krøvini hjá tjóðveldisflokkunum serliga um at fáa loysing og nú eisini sjálvir vilja sleppa at loysa? Er tað ikki eitt sindur bakvent, at landsstýrismaðurin Finnboði Arge, beint eftir at hann hevur skrivað undir samgonguskjal um loysing ella suverenitet og hava gjørt avtalu við danir um nettup hetta sama, fer út í fjólmíðlarnar og sigur bært út, at tað kemur ikki uppá tal, at vit føroyingar skulu yvirtaka nakran flogvøll?

SPURNINGURIN her er ikki um tú er samdur við hann ella ikki, men tað er meira princippið og orðini landsstýrismaðurin velur at brúka. Tá ein her hoyrir Finnboða Arge fær ein hug til at spyrja, um tað er tann gamli sambandsmaðurin Finnboði Arge, sum úttalar seg ella um tað er fólkafloksmaðurin Finnboði Arge, sum ger tað?

NÚ tað hevur verið so nógv sagt og skrivað um loysing, skipaða loysing, suverenitet, sjálfstýri osfr. halda vit, at føroyingar hava krav uppá at fáa at vita, hvat hesi hugtøkini standa fyri. Hvat er veruliga innihaldið í teimum. Landsstýrisflokkarnir og eitt nú Høgni Hoydal, landsstýrismaður og fyrri tað eisini hinir landsstýrismenninir umframt lögmann eiga yvirfyri Føroya fólk at greiða frá, hvat teir leggja í øll hesi mongu hugtøkini. Tá tað nú ikki verður tosað um loysing meira, merkir tað so, at loysingin er slept ella merkir tað bara, at tú hevur funnið onnur orð, eitt nú suverenitet og sjálfstýri, sum merkir tað sama?

SKAL nakað skil vera í og skal nokur saklig debát vera um komandi ætlanirnar hjá landsstýrinum á sjálfstýris/loysingarløið, so mugu vit fyrst fáa hugtøkini uppá pláss. Í løtuni ræður forvirringur av aðrari verð. Teir persónar, sum eru valdir at stýra landinum, hava skyldu til at melda út, klárt og tyðuliga, hvat teir leggja í umrøddu hugtøk. Og tað skulu teir verða vælkomnir at gera her í blaðnum.

Sosialurin

Viðmerking

N. V. Skak-Nielsen, fyrrverandi formaður í ráðgevandi nevnd forsætisráðharrans:

Orsøkin til kreppuna var ábyrgdarleysur fiskivinnupolitikkur

Fra dansk side er der i forbindelse med bankkrakkene begået fejl overfor Landsstyret. Det ændrer ikke, at årsagen til de økonomiske ulykker, der ramte Færøerne, var den uansvarlige fiskeripolitik og økonomiske politisk i øvrigt, som Landsstyret førte, navnlig i den sidste del af 80'erne. Krisen, som medførte mere end en halvering af realværdierne, kunne intet banksystem overleve. Der er også gode grunde til, at de to banker endte med at blive ligestillet af Landsstyret, selv om aktierne i den ene af bankerne lå på færøske hænder, medens den anden bank aktiekapital stort set var ejet af Den Danske Bank, siger fyrrverandi formaðurin í ráðgevandi nevnd forsætisráðharrans, Niels V. Skak-Nielsen

Som nogle måske husker, var jeg fra 1975 til 1992 formand for »Det Rådgivende Udvalg«. Jeg interesserer mig stadig for færøske forhold, og den netop indgåede aftale med den danske regering er årsagen til, at jeg har skrevet nedenstående indlæg, som vil blive optaget i Jyllandsposten. Den er også bestemt for et færøsk publikum, og jeg håber derfor, at I vil bringe den:

»Der regnes med, at den aftale, som regeringen indgik med det Færøske Landsstyre d. 10. juni vil blive accepteret af Folketinget uden større sværds slag. Mon?

Fra dansk side - det gælder også Den Danske Bank - er der i forbindelse med bankkrakkene begået fejl overfor Landsstyret. Det ændrer ikke, at årsagen til de økonomiske ulykker, der ramte Færøerne, var den uansvarlige fiskeripolitik og økonomiske politisk i øvrigt, som Landsstyret førte, navnlig i den sidste del af 80'erne. Krisen, som medførte mere end en halvering af realværdierne, kunne intet banksystem overleve. Der er også gode grunde til, at de to banker endte med at blive ligestillet af Landsstyret, selv om aktierne i den ene af bankerne lå på færøske hænder, medens den anden bank aktiekapital stort set var ejet af Den Danske Bank.

En kompensation for fejlene er rimelig. Måske omkring en halv milliard kr.?

Retssagen eller forhandlinger mellem Regeringen og Den Danske Bank vil afgøre, hvor meget Den Danske Bank kommer til at betale. Den erstatning, Færøerne får ved aftalen, giver under eet med henvisning til såvel banksagen som hensynet til hvad den færøske økonomi skønnes at kunne bære. Den beløber sig til 900 mio. kr. + 500 mio. kr. i rente og afdragsfrit lån (afdrages, hvis der indenfor 20 år startes udvinding af råstoffer), + en reduktion af rentebyrden for den resterende gæld, hvis værdi er opgjort til andre 500 mio. kr.

Landsstyrets tab ved overtagelsen af bankernes gæld reduceres af, at den nu står som ejer af den fusionerede bank. Dens værdi antils til op imod en milliard kr.

Denne for Færøerne ovenud gunstige aftale blev kun være opnået under ganske særlige omstændigheder. Baggrunden herfor er almindeligt kendt. Mon ikke der er en del færinger, der har en dårlig smag i munden? Det opvejes måske lige nu af stolthed over lagmandens forhandlings-evner, men det vil kunne blive en kortsigtet gevist.

Måske har vi råd til at være generøse. Færingerne har det stadig ikke for godt, økonomisk set. Det færøske erhvervsgrundlag er enstrengt og svagt, og aftalens smukke ord om en selvbevarende færøsk økonomi

— Mon ikke der også er en del færinger, der har en dårlig smag i munden? spyr Skak-Nielsen

mi er nemmere skrevet end ført ud i livet. Ønsket om at blive en suveræn stat kan man have forståelse for. Men selvstændighed forudsætter, at man er uafhængig af dansk støtte. Den har de nu fået sikret 3 år fremover. Derefter nedtrapning. Såfremt olieindtægter ikke giver en delvis løsning af problemet, er forudsætningen for at blive selvhjulpne desværre, at det færøske omkostningsniveau og levestandarden reduceres, så den kan blive lønnende at producere på Færøerne og muligt at skabe tilstrækkeligt mange arbejdspladser.

Erkendelsen heraf synes ikke at være udbredt på Færøerne. Hvad skal de 300-400 mio. kr. som aftalen giver landkassen i »overskud«, anvendes til? De burde bruges til oparbejdelse af en stor reserve i kr. eller anden valuta, hvis der var realisme bag ønskerne om at blive selvstændig. Men bliver det resultatet?

Den tilbageværende færøske bank styres nu alene af Landsstyret. Offentligt ejerskab til banker med en dominerende position er betænkelig, ikke mindst hvis der - som på Færøerne - hersker tradition for offentlig involvering i erhvervs-

livet. En privatisering vil være vanskelig.

Efter aftalens art. 8 er der enighed om, at ansvaret for den økonomiske politik på Færøerne, herunder for lån-optagelse og garantistillelse, ligger hos Landsstyret. Det er ikke noget nyt. Styrelsen af den økonomiske politik på Færøerne har siden 1949 været færingernes ansvar, og det var derfor, at der ikke blev grebet ind fra den danske regerings side i 1980'erne. Den havde heller ikke garanteret for de lån, som Færøerne optog i udlandet som følge af den fejlslagne politik. Men de udenlandske långivere gik, ud fra, at regeringen ville holde dem skadesløse, hvis landsstyret ikke kunne indfri gælden, og de fik ret. Af hensyn til Rigsfællesskabet og dansk kreditværdighed indfriede regeringen gælden. Kan man være sikker på, at historien ikke vil gentage sig? Indtil videre er Færøerne en del af Rigsfællesskabet, med to mandater i Folketinget, og forbliver i unionen med Danmark.

Kan det undgås, at aftalen får konsekvenser for forholdet til Grønland?

Niels V. Skak-Nielsen